

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת אחרי קדשים****מסכת אבות פרק ג משנה יג****"סייג לחכמה שתיקה" - מאמר א**

אבות (פ"ג מ"ג) רבי עקיבא אומר¹ וכו' מסורת סייג לתורה -ג-

והנה שלשה הסייגים הראשונים הגדר והחזוק הוא שעל ידם מעשרות סייג לעושר נדרים סייג לפרישות סייג לחכמה שתיקה, ע"כ.

א-

ברע"ב הרע"ב (שם) בד"ה **מסורת סייג לתורה**, המסורת שמסרו לנו חכמים בחסרות ויתרות שבתורה, **הם גדר וחזוק לתורה שבכתב**, שעל ידיהם אנו מבינים כמה מצות איך יעשו אותם. **כמו בסכת בסכת בסכות** (אמור כג מב-ג), **שנים חסרים ואחד מלא**, שממנו אנו לומדים להכשיר סוכה בשלש דפנות (סוכה ו ב). **וכגון "מועדי ה' אשר תקראו אתם"**, שנכתב חסר בשלשה **מקומות** (אמור כג ב, שם ד, שם לו), **ללמד אתם אפילו שוגגים, אתם אפילו מזידים, אתם אפילו מוטעים** (ר"ה כה א).

מעשרות סייג לעושר, דכתיב "עשר תעשר" (ראה יד כב), עשר בשביל שתתעשר (תענית ט א). וכ"ה ברש"י (אבות שם). **נדרים סייג לפרישות**, בזמן שאדם מתחיל בפרישות ומתיירא שלא יעבור, מקבל עליו בלשון נדר שלא יעשה כך וכך, **ועל ידי כן הוא כובש את יצרו**. פ"י שע"י כך הוא קונה קנין להמנע ממה שירצה שימנע ממנו ויתחזק בו הקנין ההוא, וכמו שנתבאר לעיל באות א'.

ולפי המתבאר לכאורה גם מה שאמרו 'סייג לחכמה שתיקה' הכוונה שהוא כסייג לחכמה שיקבלנה ע"י השתיקה. וכמו שנתבאר בדרך החיים במדרש שמואל ובשפת אמת, שהתנא היה לו לשנות גם כאן 'שתיקה סייג לחכמה', אלא ששינה לשונו מהטעמים המבוארים שם וכמבואר לעיל באות ב, **א"כ ע"כ גם כאן הכונה שע"י השתיקה זוכה לחכמה**.

ד-

אמנם צריך ביאור איך יגיע אליו החכמה במה שימעט הדיבור בדברי הרשות בין אדם לחברו כל מה שאפשר כמו שכתב ברע"ב.

ואשר נראה בזה דמדהסמיך התנא סייג לחכמה שתיקה בסמיכות לנדרים שהוא סייג לפרישות, משמע דשניהם לדבר אחד נתכוונו, וכמו שע"י הנדרים הוא קונה בעצמו קנין ההמנע ממה שירצה שימנע ממנו [וכמו שנתבאר לעיל באות א'], וכמו כן בשתיקה ע"י שימעט בדברי הרשות יקנה את מידת השתיקה, שיוכל להמנע מן הדיבור היתר ועל ידי זה יקנה החכמה. והוא עפ"י מה שאמרו באבות (פ"ד מ"א) בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר "מכל מלמדי השכלתי" (תהלים קיט צט), ע"כ.

ובתוס' יו"ט (שם) בד"ה שתיקה, פירש הר"ב מדברי הרשות וכו'. ועליהם אמר שלמה **"גם אויל מחריש חכם יחשב"** (משלי יז כח). **ומכיון שהאויל כשמחריש יחשב לחכם, שמעינן מינה דכל שלושת הרי הוא חכם** [פ"י שע"י השתיקה הגיע למעלת החכם]. ועוד דלעיל מיניה כתיב **"חשך אמריו יודע דעת יקר רוח איש תבונה"** (שם כז) ועליה קאי "גם אויל" וגו'. ולפי שלשון המשנה **"סייג לחכמה"**, ניחא ליה להר"ב **למינקט קרא דכתיב ביה 'חכם, עכ"ל**.

ב-

ובתוס' יו"ט (שם) בד"ה סייג לחכמה שתיקה, **ולא אמר שתיקה סייג לחכמה כמו באינד, שכן דרך לשנות כך באחרון להודיע שהוא אחרון, כ"כ בדרך חיים, עכ"ל**. **ובדרך חיים** (שם), **ונראה מה שאמר סייג לחכמה שתיקה ולא אמר שתיקה סייג לחכמה**, מפני שדרך התנא לשנות כך באחרון להודיע שהוא אחרון. **ודבר זה בא לומר כי אלו ארבעה דברים כוללים כל הדברים שהם צריכים סייג וזהו אחרון, כי מאחר שאין עוד להוסיף בדברים שצריכים סייג רק החכמה שצריכה סייג כמו שהתבאר, כי ארבעה דברים מיוחדים דווקא שהם צריכים סייג, ומיד שאמר נדרים סייג לפרישות תכף לפניך החכמה שהיא נשארת לגדור שאין עוד, ולכן צריך להתחיל מיד ולומר סייג אל החכמה השתיקה, כי החכמה ידוע מיד שאנו צריכים לדבר בה שהוא הרביעי הנשאר, עכ"ל**.

שם בתוס' יו"ט (שם) בד"ה סייג לחכמה שתיקה, **ולא אמר שתיקה סייג לחכמה כמו באינד, שכן דרך לשנות כך באחרון להודיע שהוא אחרון, כ"כ בדרך חיים, עכ"ל**.

ובדרך חיים (שם), **ונראה מה שאמר סייג לחכמה שתיקה ולא אמר שתיקה סייג לחכמה**, מפני שדרך התנא לשנות כך באחרון להודיע שהוא אחרון. **ודבר זה בא לומר כי אלו ארבעה דברים כוללים כל הדברים שהם צריכים סייג וזהו אחרון, כי מאחר שאין עוד להוסיף בדברים שצריכים סייג רק החכמה שצריכה סייג כמו שהתבאר, כי ארבעה דברים מיוחדים דווקא שהם צריכים סייג, ומיד שאמר נדרים סייג לפרישות תכף לפניך החכמה שהיא נשארת לגדור שאין עוד, ולכן צריך להתחיל מיד ולומר סייג אל החכמה השתיקה, כי החכמה ידוע מיד שאנו צריכים לדבר בה שהוא הרביעי הנשאר, עכ"ל**.

שם בתוס' יו"ט, ובמדרש שמואל כתב דשאני הא לפי שאין שום סייג לחכמה כי אם השתיקה בלבד, ולהכי תני סייג קודם, כלומר סייג החכמה אינה אלא שתיקה. משא"כ אינד דאע"ג שכל אחד סייג לאותו דבר, מ"מ יש לאותו דבר ג"כ סייג אחר מלבד זה, עכ"ל.

ובשפת אמת (שם) בד"ה סייג לחכמה שתיקה, **לא אמר שתיקה סייג לחכמה כמו שאמר באינד מסורת סייג לתורה כו'**. יש לפרש לפי ששתיקה מביאה לכמה מעלות לבד החכמה כמ"ש (אבות פ"א מ"יז) **לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ואילו אמר שתיקה סייג לחכמה היה משמע שרק זאת מעלת השתיקה, עכ"ל**.

ובשפת אמת (שם) בד"ה סייג לחכמה שתיקה, **לא אמר שתיקה סייג לחכמה כמו שאמר באינד מסורת סייג לתורה כו'**. יש לפרש לפי ששתיקה מביאה לכמה מעלות לבד החכמה כמ"ש (אבות פ"א מ"יז) **לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ואילו אמר שתיקה סייג לחכמה היה משמע שרק זאת מעלת השתיקה, עכ"ל**.

ובשפת אמת (שם) בד"ה סייג לחכמה שתיקה, **לא אמר שתיקה סייג לחכמה כמו שאמר באינד מסורת סייג לתורה כו'**. יש לפרש לפי ששתיקה מביאה לכמה מעלות לבד החכמה כמ"ש (אבות פ"א מ"יז) **לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ואילו אמר שתיקה סייג לחכמה היה משמע שרק זאת מעלת השתיקה, עכ"ל**.

עכ"ל.

¹ ברע"ב לעיל (פ"א מ"ב) בד"ה הוא היה אומר, כלומר כך היה מרגלא בפומיה תמיד. וכן כל ר' פלוני אומר, הוא היה אומר שבמסכתא זו, פירושן היה רגיל לומר כן תמיד, עכ"ל.